

Балаларға жыныстық тәрбие берудің маңыздылығы

(Ата-аналарға арналған семинар-практикум)

Ата-аналарға тақырыпқа кіріспе ретінде сауалнама алуға, бейне көрсету ұсынылады.

-Қайырлы күн құрметті ата-аналар бүгін біз баланың дамуында, қалыптасуында өте маңызды орын алатын жыныстық тәрбие беру туралы әңгімелесіп, өз ойымыз бен тәжірибемізді ортаға саламыз.

➤ Балаларға жыныстық тәрбие беру дегеніміз не? (ата-аналардың жеке пікірін білу)

Жыныстық тәрбие тақырыбын назарсыз қалдыруға болмайды, әйтпесе балада бұл туралы қате түсінік қалыптасады. Бұл туралы барлық жастағы балалармен сөйлесіңіз. Мектеп жасына дейінгі балалар мен жыныстық жетілуге келгендерге тиісті қамқорлық көрсету керек. Баланы түрлі өзіндік сынақтардан, түсінбеушіліктерден қорғау үшін сенімді қарым-қатынас орнатуға тырысыңыз.

➤ Неліктен жыныстық тәрбие маңызды? (топтарда талқылау және ортақ жауап шығару)

Ересектер жыныстық қатынас туралы жиі үнсіз қалады, бұл бекер. Бақыт үшін, баланың қалыпты дамуы, ересектер бұл тақырыпта үндемей қалудың қажеті жоқ. Жақындарының ашықтығына жете алмаса, білім алатын басқа жер табады.

Интернетте немесе аулада оған ақпарат бұрмаланып беріледі, бұл өте қауіпті. Ұрпақ өзін қате түсінсе, еркекке де, әйелге де тән қасиеттерді жоғалтады. Тек туыстары ғана гендерлік тәрбие мәселелерін дер кезінде көтеріп, оларға дұрыс жауап бере алады.

➤ Бала тәрбиесін қашан бастау керек? (жеке тәжірибемен бөлісуге болды)

Мектепке дейінгі жастан бастап үйде жыныстық тәрбие беру қажет, содан кейін ұлдар мен қыздар жетілуге дайын болады, олар қарама-қарсы жыныспен қарым-қатынасты дұрыс құра бастайды. Туылғаннан бастап адамға ұзақ мерзімді қарым-қатынас орнату, жақын адамдарымен жағымды қарым-қатынас жасау қабілеті берілмейді. Бұл қасиеттер мен дұрыс мінез-құлық ол өмір бойы алады. Отбасы оған қажетті білімді неғұрлым тезірек берсе, соғұрлым физикалық даму процесі жеңіл болады. Әйтпесе, ол қоғамда қажетті ақпаратты алады, соның салдарынан моральдық ұстанымдар бұрмаланады.

Жыныстық тәрбиенің негізгі принциптері

Үлкендердің басты мәселесі – ұят. Олар балалардың қорытындыларына дайын емес. 4-5 жасында ұлы немесе қызы ләйлектің баланы көтеруге күші жетпейтінін, қырыққабат арасында төсек-орындарда нәрестелер жоқ екенін байқайды. Бұл жас үшін ұлдардың қыздармен достаса бастауы тән. Олар сүйісуге тырысады немесе үйленгісі келетінін жариялайды. Ата-аналар бұған мүлдем дайын емес. Егер аналар мен әкелер бұл тақырып туралы үндемейтін болса, онда бұл нәресте үшін ұят, бірақ өте қызықты болып көрінеді. Бұл эксперименттерге, ақпарат көздерін іздеуге, қиын жыныстық жетілуге толы. Бала кезінен ұл немесе қыз ересектердің интимдік тақырыптарды тек өзара талқылайтынын біледі. Жасөспірім кезінде ол сұрақ қоймайды, жасырынып, өз бетімен жауап іздеуді жөн көреді. Бұл тақырыпты айналып өтуге болмайды. Мысалы, кіші мектеп оқушысы жаңа

туған әпкесін киіндіріп жатқан анасын көріп, оның жыныс мүшелеріне назар аударады. Мұндай мінез-құлыққа жол берілмейтінін айтқан аналардың көпшілігі теріс әрекет етеді: олар баланы басқа жаққа қарауға мәжбүрлейді, оларды бөлмеден қуып жібереді. Бұл баланың психикасының жарақатына, таңқалуына әкеледі. Гендерлік сәйкестендіруге байланысты дұрыс емес көзқарастарды қалыптастырмас үшін баланың назарын дененің басқа бөліктеріне абайлап аударыңыз. Мысалы, қыздың өкшесі өте нәзік, саусақтары кішкентай, ол өте нәзік деп айтыңыз. Ұлының кішкентай кезінде оның да дәрменсіз болғанын, қазір оның есейіп, күшейгенін атап өтіңіз.

«Ұлдар мен қыздарға жыныстық тәрбие беру - бұл елемеуге болмайтын процесс. Баланы одан қорғау мүмкін емес - егер сіз сөйлеспесеңіз, балалардың өздері ақпаратты іздеп табады. Оның салдары күтпеген болуы мүмкін».

Ата-аналардың қателері.

Ата-аналардың төмен мәдениеттілігі қателіктерге әкеледі. Өзіңіз «ыңғайсыз» сұрақтарға қалай қарайтыныңызды есте сақтаңыз. Ересектердің көпшілігі жыныстық мәселеде өздерінің бет-әлпетін бақыламайды, ал кішкентай балалар олардың ұялатындығын, сенімсіздігін байқайды. Балалар табиғаты бойынша жақсы психологтар және сіздің реакцияңыз оны қызықтыратын сұрақты бірден тыйым салынған, ұят санатына ауыстырады. Әкелер мен аналар өздерінің ересектер тәжірибесін түсіндіруге тырысады. Кішкентай бала сұрағанда, ол интимді сұрақтар мен балалардың туылуын байланыстырмайды. Олардан тек жалпы түсініктемелер талап етілсе де, ересектер бұл сұрақтардың ұят екенін, ыңғайсыз екенін байқатып қояды, өздерін солай сезінеді. Кішкентай балалар интимді сұрақты қарапайым деп санайды. Аспан неге көгілдір, ал түнде неге қараңғы деген сұрақтар сияқты қарапайым қарайды. Әкелер көбінесе жауап алу үшін отбасының кіші мүшесін анасына жібереді, бұл мәселені одан әрі ушықтырады.

Фильмдерді көргенде, құшақтау, сүйісу көріністері кезінде баланың көзін жұмбау керек. Бала сүю ұят деген қорытындыға келеді. Егер мінез-құлқы дұрыс болмаса, балалар ата-аналарына сұрақ қоюды тоқтатады, ақпарат іздеу үшін қолжетімді көздерге жүгінеді. Кейде ересектердің реакциясы қарама-қарсы жыныспен қарым-қатынастан бас тартуға себеп болады. Түсінуге жеңіл, нақты жауаптар қиындықтардың алдын алуға көмектеседі. Олар арнайы кітаптарда.

Отбасындағы атмосфера маңызды: балалар ата-анасының мінез-құлқын көшіреді. Сондықтан үлкендер бір-бірін жақсы көріп, сыйластықпен қарауы керек. Баланың мінез-құлқына назар аударыңыз: егер қарым-қатынас пен ойын сәттері сізді алаңдатпаса, онда таңдалған тактика дұрыс. Ойындар мен қарым-қатынас кезінде балалар ата-ананың мінез-құлқын көшіреді: ұлдар әкелерінен үлгі алады, ал қыздар анасы сияқты болуға тырысады.

Жыныстық жетілу

Балалардың жыныстық дамуы – тәрбиенің маңызды мәселесі. Жасөспірімдік кезеңнің басында баланың денесі мен гормондық деңгейі өзгереді. Қыздар етеккірдің басталуын күтеді, ал ұлдар ылғалды түс көреді. Бұрын болмаған жерде екі жыныстың да шашы өсе бастайды. Тәрбиенің маңызды бөлігі ағзадағы өзгерістерге дайындық болып табылады. Ұлдардың жыныстық дамуы қыздарға қарағанда артта қалады. Ақыл-ой кемістігінің белгілерін таппаса, бұл қалыпты жағдай. Қыздардың жыныстық дамуы, керісінше, мерзімінен бұрын пайда болуымен ерекшеленеді. Қыз бойжеткенге айналады, пішіндері дөңгелене бастайды, тұрақты етеккірді басталады. Қыздардың мерзімінен бұрын дамуы мінез-құлқына әсер етеді. Қыз өзінің сексуалдылығын, сезімталдығын сезіне бастайды, қарама-қарсы жынысқа қызығушылық танытады. Анасы гигиеналық құралдарды

пайдалану туралы әңгімемен қатар қызымен жыныстық қарым-қатынас туралы да сөйлесуі керек.

Әйелдер гормондарының жеткіліксіз өндірілуіне байланысты қыздарда дамудың кешігуі байқалуы мүмкін. Тұқым қуалаушылыққа байланысты жетілу жеке кесте бойынша жүреді. Кейбір жасөспірім қыздар денеде болмаған өзгерістерге байланысты ұялады, уайымдайды. Жеке дамуды талқылау қыздарға жыныстық тәрбие беруді қамтиды. Қыздарға жаман қылықтар немесе өзінен үлкен жас жігіттермен араласу арқылы өз жасын жасанды түрде көбейтудің қажеті жоқ екенін түсіндіру маңызды.

Ұл мен қыз тәрбиесінің айырмашылығы неде?

Ұлдарға жыныстық тәрбие беру нағыз ер азаматтың оң үлгісінде жүргізіледі. Әкесі жоқ болса, бұл атасы, ағасы, ағасы немесе басқа туысы болуы мүмкін. Әкесіз ұл өсіру қиын жағдай. Жігіт алдында әрқашан ананың үлгісі болады. Әйел үлгісінде қыз бала тәрбиесі жүзеге асады. Тәрбиенің басты ерекшелігі - қыз бала қарама-қарсы жыныспен қарым-қатынас үлгісін анасынан алады. Отбасы әкені сыйламаса, қыз да болашақта өз күйеуімен солай араласады.

«Баланың жынысына қарамастан, оған ерлер мен әйелдердің өзін қалай ұстау керектігін көрсету керек. Жыныстар арасындағы қарым-қатынас ерекшеліктерін тек екі жақтан көрсетіңіз»

Өтпелі кезеңнің ерекшеліктері

Жасөспірімдік шақ гендерлік жетілу процесімен шақ келіп, қиындайды. Гормоналды өзгерістер жасөспірімдердің мінез-құлқын өзгертеді, олар оқшауланып, өз пікірін қорғай бастайды. Психологтар олармен шынайы, ашық, тең дәрежеде сөйлесуді ұсынады. Сіз балаларға бұйрық бермеуіңіз және олардың қарама-қарсы жыныспен қарым-қатынасын шектемеуіңіз керек.

Жасөспірімдік шағында жасөспіріммен сенімді қарым-қатынас орнатыңыз. Жасөспірімдерге шарт қою, талап ету әрекеті құпиялылыққа, алдауға, жасыруға әкеледі. Осы кезеңдегі ата-аналардың типтік қателері:

- *жеке хат-хабарларды және күнделіктерді оқу;*
- *қарама-қарсы жыныспен қарым-қатынасты тоқтату әрекеті (үй қамаққа алу, жазалау, жанжал);*
- *ультиматумдар (сүйікті фразалардың бірі: «Алдымен оқу, содан кейін қыдыру»);*
- *жыныстар арасындағы қарым-қатынастардың ұят және қауіпті нәрсеге айналдыру.*

Ересектердің көбісі қыздарына қатысты қателіктер жібереді. «Аяғың ауыр болып қалады» деп қорқытады, ерте қарым-қатынас үшін жазаланады немесе үйден қуылады. Ұлдарға көбірек еркіндік беріледі, бірақ оның іс-әрекетін бақылау керек екенін сирек түсіндіреді. Балаларды күшпентәрбиелеуге дағдыланған ересектер бұл қателіктерге бейім. Жасөспірімнің жеке кеңістігін құрметтеуді біліңіз, оның қарым-қатынасын мазақ етпеңіз, өтірік айтуға мәжбүр болатындай жағдай жасамаңыз. Егер сіз ерте жастан жыныстық тәрбиемен айналыссаңыз, сіз балаңызбен сенімді қарым-қатынас орната аласыз. Оған қарама-қарсы жынысты құрметтеуге үйретіңіз, махаббат пен жыныстық қатынастың не екенін түсіндіріңіз. Өз өміріңізден мысал келтіріңіз, әсірелеп, ойдан шығармаңыз. Адалдықты есте сақтаңыз. Егер сіз балаңызға ашық болсаңыз, онда жауап ретінде ол қулық танытпайды.

-Құрметті ата-аналар енді балаларыңыз қоятын болжалды сұрақтарға жауап беріп көрейік.

- Сауалдар:
  - ✓ Балалар қайдан пайда болады?
  - ✓ Неге ұлдар тұрып дәретке барады?
  - ✓ Етеккір деген не?
  - ✓ Қыздарды құшақтау ұят па?

Кері байланыс:

Ата-аналар қозғалған мәселе мен оның маңыздылығын 3 санат бойынша бағалайды

		
Қиындау болды	Өтке қажет ақпарат, бәрі түсінікті	Сұрақтарым бар,бірақ жалғастыруға дайынмын